

PREFIXÁLNE SLOVESÁ PERCEPCIE AKO VÝSLEDKO PREKLADU

Recenzovaná publikácia: RÁČKOVÁ, Lucia: Prefixálne slovesá percepcie ako výsledok prekladu. Banská Bystrica: Belianum, 2023. 114 s. ISBN 978-80-557-2031-9.

Nová monografia z pera Lucie Ráčkovej, ktorá vyšla začiatkom roka 2023 vo vydavateľstve Belianum, je príspevkom do problematiky výskumu sloviess percepcie v procese prekladu z francúzskeho do slovenského jazyka. Interdisciplinárna téma sa nesústreďuje len do oblasti systémovej lingvistiky, hoci ju možno považovať za primárnu v kontexte uplatnenia lexikálno-gramatického prístupu k výskumu, ale rovnako vstupuje aj do sféry sémantiky, pragmatiky, kognitívnej lingvistiky a, samozrejme, translitológie. Autorka, v súčasnosti výskumná pracovníčka na Katedre romanistiky Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela, sa už niekoľko rokov zaoberá aspektami interlingválnej interferencie a komparácie slovenského a francúzskeho jazyka. Obohacuje tak slovenský vedecký diskurz o aktuálne témy z pozície novej, rozvíjajúcej sa generácie výskumníkov.

V recenzovanej monografii je cieľom autorky, ako sama píše, „[...] detegovať ekvivalenty sloviess vnímania, ktoré v procese prekladu vznikli slovotvorným postupom prefixácie, ale aj definovať ich význam v danom kontexte“ (s. 5). Zameriava sa na konkrétne prekladateľské riešenia štyroch vybraných reprezentatívnych sloviess vyjadrujúcich vizuálnu, auditívnu aj olfaktorickú percepciu vo francúzskom jazyku – *apercevoir*, *entendre*, *sentir* a *voir*. V podobe čiastkových zámerov sa autorka prostredníctvom konfrontačnej sémantickej analýzy pokúša zistiť, ktoré prefigované sloveso, resp. prefix je pri preklade do slovenčiny najproduktívnejší, vytvára najviac lexikálnych významov, ako aj to, či v procese prekladu dochádza k významovej homonymii. Uvedené ciele realizuje na úrovni románu francúzskeho spisovateľa Michela Butora *Bludisko času* (orig. *L'emploi du temps*), pracujúc zatiaľ s jediným slovenským prekladom Michaely Jurovskej z roku 1972. Ide teda o prekladateľské riešenia sloviess percepcie uplatnené Jurovskou, ktoré autorka podrobuje



hlbšej analýze. Monografia je vystavaná na jednoduchej a nerozvetvovej, ale zato prehľadnej a s prihliadnutím na rozsah textu postačujúcej štruktúre. Člení sa na tri časti – teoreticko-metodologický rámec, jadro venované analýze slovenských ekvivalentov vybraných francúzskych slovies percepcie a v závere sumarizáciu možných prefixálnych prekladateľských riešení vyplývajúcich z výskumu na podklade zvoleného literárneho textu.

Z metodicko-metodologického hľadiska dopĺňa autorka v prvej kapitole poznatky o tvorbe výskumnej vzorky, v ktorých je možné vidieť princíp obrátenej pyramídy. Paralelný francúzsko-slovenský korpus bol podrobený selekcii postupným uplatnením štyroch kritérií: 1. komunikáty obsahujúce jedno zo skúmaných slovies percepcie, 2. výpovede, ktoré sa stali prefigovanými až v procese translácie, 3. jazykové prejavy v minulom čase, 4. odstránenie neosobných slovesných tvarov z výskumnej vzorky. Výsledkom bola výskumná vzorka, ktorá sa ďalej rozčlenila do siedmich kategórií na základe uplatnenia konkrétneho prefixu. Táto kategorizácia sa stala kľúčovou pre štruktúrovanie jadra monografie v druhej kapitole. So zámerom uviesť čitateľa do špecifickej lingvisticko-translatologickej problematiky sa autorka v prvej kapitole pristavuje pri niekoľkých kľúčových teoretických východiskách, ktorých osvetlenie je nevyhnutné na pochopenie ďalej analyzovaných javov. Patria k nim otázka percepcie a slovies percepcie, princíp a spôsoby prefixácie vo vzťahu k predmetu výskumu a s tým súvisiaca kategória vidu, ako aj spôsoby slovesného deja, ktoré sú predstavené na princípe enumeračnej stratégie a poukazujú na lokalizovanosť, temporálnosť a modalitosť deja. Keďže ide o kontrastívne orientovanú prácu, v teoretickej časti sú pripomenuté aj možnosti vyjadrenia významu slovies pomocou francúzskych minulých časov (*passé composé*, *imparfait*, *plus-que-parfait*). V tejto časti monografie je čitateľovi na základe erudovaného výkladu autorky ponúknutý prehľad relevantnej literatúry publikovanej k danej téme v slovenskom aj francúzskom jazyku. Okrem starších prác „lingvistov-klasikov“ ako sú J. Horecký, Š. Peciar, E. Sekaninová a ďalší sa autorka opiera o aktuálne vedecké publikácie z domáceho pracoviska a najmä zo zahraničia. Zdôrazňuje tým kontinuitu bádania a odkazom na vlastné práce upozorňuje na priebežné štruktúrovanie výskumu, ktorého komplexné výsledky sú obsahom recenzovanej monografie.

Jadro výskumného snaženia prezentované v druhej kapitole publikácie s názvom *Slovenské ekvivalenty francúzskych slovies percepcie* je založené na podrobnej analýze jednotlivých prekladateľských riešení štyroch zvolených slovies percepcie z francúzštiny do slovenčiny. Ide o slovesá vzniknuté využitím prefixov *do-*, *po-*, *u-*, *v-*, *vy-*, *z-* a *za-*, podľa čoho sú rozčlenené aj podkapitoly v tejto časti. Autorka načrtáva rôzne významové odtienky, ktoré vznikli v dôsledku prekladu slovies percepcie pri využití prefixov a na porovnanie ich paralelne predkladá čitateľovi v názorných príkladoch z francúzskej aj slovenskej verzie skúmaného románu. V prístupe k analýze je možné vybadať schému, podľa ktorej bola spracovaná. Najprv je priblížený význam prefixu, resp. lexikálnej jednotky, ktorá jeho pridaním vzniká v slovenskom jazyku, a to na podklade aktuálnych lexikografických diel

(zvyčajne kodifikačnej príručky *Krátky slovník slovenského jazyka*). Následne je venovaná pozornosť francúzskemu slovesu perцепcie, z ktorého vznikla v procese translácie prefigovaná podoba, pričom autorka v každom prípade upozorňuje aj na uplatnený spôsob slovesného deja, komentuje uplatnenie prefixu v plnej, perfektivizačnej, lexikálnej alebo oslabenej funkcii. Každý analyzovaný tvar je súčasne doplnený príkladom z románu. Pozitívom je, že po vyčerpávajúcej analýze má čitateľ príležitosť sumarizovať doterajšie zistenia v závere kapitoly, kde autorka predkladá najdôležitejšie zistenia v zhustenej podobe. Tým zároveň elegantne premostuje analytickú časť so záverečnými konštatáciami a komplexnými výsledkami výskumu, ktoré sú obsiahnuté v tretej kapitole *Prefixálne prekladateľské riešenia*.

V poslednej kapitole sa autorka navracia k vytýčeným cieľom a konštatuje zaujímavosť aj aktuálnosť skúmanej problematiky. Zasluguje si výskumnú pozornosť, keďže „slovotvorný postup prefixácie slúži ako nástroj precizovania významu základového slovesa“ (s. 82) a ako taký je neoddeliteľnou súčasťou každodennej práce prekladateľa. Rozsahom krátka kapitola (necelých šesť strán) má sumarizačný charakter, v ktorom sú výsledky kvalitatívneho výskumu doplnené niekoľkými kvantitatívnymi parametrami. Percentuálne je vyjadrené zastúpenie konkrétnych prefixov, analyzovaných v predchádzajúcej kapitole, u jednotlivých slovies perцепcie. Na základe autorkinho výskumu sa ukazuje, že k najpoužívanejším prefixom patria za-, u- a po-. V závere kapitoly autorka poukazuje na zaujímavú vlastnosť mirativity zaznamenanú pri skúmaní sémantických odtienkov významu slovies perceptions. Ráčková ju vymedzuje ako „prítomnosť sémy momentu prekvapenia, neočakávanosti“ (s. 86). Konštatujúc, že táto komplexná problematika nebola primárnym predmetom záujmu monografie, autorka načrtáva perspektívu možného smerovania v ďalšom období. Súčasťou kapitoly je súhrnná tabuľka významov slovies perceptions. Vizualizuje a umožňuje logicky interpretovať podrobne rozpracovaný výskum, je prehľadná, avšak jej vyčlenenie do podoby samostatnej podkapitoly bez iného textu alebo komentáru nepovažujem v kontexte monografie ako celku za funkčné. Vhodnejšie by bolo jej zaradenie k predchádzajúcej podkapitole v podobe štandardnej tabuľky s označením. Pri početnejšom grafickom materiáli by stálo za zváženie vytvorenie samostatnej časti Príloha, čo ale nie je prípad tohto diela.

Z hľadiska rámcových častí a formálnych parametrov je monografia doplnená o menný a vecný register umožňujúci rýchlu orientáciu v diele. Vzhľadom na skúmanú problematiku je text nasýtený množstvom príkladov prakticky znázorňujúcich opisované a analyzované javy. Autorka zvolila prehľadný spôsob číslovania ukážok, nie netypický pre tento druh textu, ktoré sú navyše graficky vyčlenené typom písma a relevantné sloveso perceptions je v nich zdôraznené. Výskum je založený na komparácii francúzskeho a slovenského jazyka, čo sa odráža v paralelných príkladoch dokladajúcich vysvetľované javy, umožňujúc porozumenie lingvistickej problematiky aj používateľom neznalým vo francúzskej gramatike. Monografia Lucie Ráčkovej je nepochybne prínosom do lingvisticko-translatologického diskurzu na Slovensku a obohacuje komparatívne

a kontrastívne zamerané výskumy našej vedeckej obce. Štruktúrou, obsahom a najmä úzkym tematickým zameraním ide o vedeckú monografiu, ktorej recipientmi sú/budú dominantne členovia vedeckého a univerzitného prostredia – lingvisti a translatológovia, resp. študenti týchto odborov, pre ktorých sa môže stať pomôckou aj inšpiráciou.

Mgr. Patrícia Molnárová, PhD.